

ЗМІСТ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДЕРЖАВНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

THE CONTENT OF THE CONCEPT OF THE STATEHOOD AND ITS IMPACT ON THE STATE SECURITY OF THE UKRAINIAN STATE

Зінорук М.М., аспірант кафедри приватного та публічного права,
Київський національний університет технологій та дизайну

У статті здійснено системний аналіз правової категорії: «державність» як визначального концепта для формування стратегії державної безпеки України. Відзначено, що більшість сучасних наукових правничих публікацій мають своїм об'єктом національну безпеку, натомість державна безпека ще не стала окремим і самостійним об'єктом дослідження в рамках правових наук.

Наголошено на існуванні двох основних підходів до реалізації концепції державності, виділено їхні ключові ознаки, сформульовано напрями екстраполяції для розроблення державної безпекової політики. Відзначено на необхідності унормування та легітимації поняття державності та її імперативів в оновленій Стратегії державної безпеки України.

Надано аргументи щодо ідентифікації національної ідентичності в якості системоутворювального фактору стійкості та цілісності держави. Здійснено аналіз кореляцій між легітимністю влади, сакралізацією інституційної системи і безпековими політиками. На підставі чотирьох аспектів релевантності держави сформовано правове підґрунтя для легітимації поняття державності і формулювання на його основі векторів державної безпекової політики.

На засадах теорії тринітаризму обґрунтовано потребу і відновленні балансу між інтересами держави, громадянина і суспільства. Наведено аргументи щодо гіперболізації ідей людиноцентризму і вульгаризації концепції етатизму, що призвело до десакралізації влади і ототожнення державної безпекової політики із політикою національної безпеки. За таких умов забезпечення державної безпеки було звужено до забезпечення фізичної безпеки інститутів влади (human security), чим порушено органічний баланс основних об'єктів правовідносин, а також безпідставно звужено коло суб'єктів, які мають забезпечувати державну безпеку.

На підставі компаративного аналізу концепції консервативного інституціоналізму і людиноцентризму було виявлено грані співвідношення і можливі напрями їхньої конвергенції.

Результатом статті стали конкретні пропозиції наукового, так і практичного характеру щодо удосконалення процесів забезпечення державної безпеки і формування правових засад державної безпекової політики на підставі сформованої теоретичної концепції державності.

Ключові слова: державна безпека, державність, державотворення, політика держави, державна безпека, безпека політика, поліція, цілісність, правове регулювання, національна ідентичність

The article presents a systematic analysis of the legal category of "statehood" as a defining concept for the formation of Ukraine's state security strategy. It is noted that most contemporary legal publications focus on national security, while state security has yet to become an independent and distinct object of research within legal scholarship.

The article emphasizes the existence of two primary approaches to the implementation of the concept of statehood, identifies their key characteristics, and formulates directions for extrapolating these insights into the development of state security policy. It underscores the necessity of standardizing and legitimizing the concept of statehood and its imperatives in the updated State Security Strategy of Ukraine.

Arguments are provided to support the identification of national identity as a systemic factor underpinning the resilience and integrity of the state. The article analyzes correlations between the legitimacy of authority, the sacralization of institutional systems, and security policies. Based on four dimensions of state relevance, a legal framework is established for legitimizing the concept of statehood and deriving vectors for state security policy.

Building on the theory of trinitarism, the article substantiates the need to restore the balance between the interests of the state, the citizen, and society. It also argues against the hyperbolization of anthropocentric ideas and the oversimplification of the concept of statism, which have led to the desacralization of authority and the conflation of state security policy with national security policy. Under these conditions, state security has been reduced to the physical protection of government institutions (human security), thus disrupting the organic balance of key objects of legal relations and unjustifiably narrowing the range of actors responsible for ensuring state security.

Through a comparative analysis of the concepts of conservative institutionalism and anthropocentrism, the article identifies points of interaction and potential directions for their convergence.

The article concludes with specific scientific and practical proposals for improving state security processes and developing the legal foundations of state security policy, based on the theoretical concept of statehood.

Key words: state security, statehood, state-building, state policy, state security policy, polity, integrity, legal regulation, national identity.

Вступ. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю ревізії поняття державної безпеки, як похідного від поняття держави і державності. У переважній більшості досліджень державна безпека екстрагується із поняття держави, утім кореляція із поняттями: державність, національна ідентичність і сакралізація влади лишаються осторонь.

Забезпечення стійкості інституційної системи обумовлено ефективністю функціонування правової системи. Водночас державотворення, яке ми розглядаємо як процес формування інституційної системи, безпосередньо пов'язано із становленням національної ідентичності.

За даних умов важливо наголосити, що вихід на нові горизонти розуміння змісту державності уможливується за умови застосування міждисциплінарного підходу. Адже окремі правники здебільшого аналізують правові категорії, поняття, що закріплені в нормах права. Сучасні дослідження переважно сфокусовані на позитивному

праві. Своєю чергою політологи, виходячи з аналізу категорій іншого порядку, певним чином розвиваючи сутнісні характеристики державно-правових явищ, надаючи їм, поінколи, невластивих ознак. Тим самим певним чином відбувається дезінтеграційні процеси, коли одне й те саме поняття, досліджується різними дослідниками в рамках конкретних наук і передусім їх предметів, через що не відбувається синтез в рамках безпекового дискурсу. Відтак як цілісне та системне явище державна безпека розглядається в небагатьох публікаціях. Зокрема комплекс даних питань формується і є усталеним через невідповідність наукової рефлексії, відсутності практичного застосування і операціоналізації безпекознавством, і як наслідок відсутності розробленої теорії державної безпеки.

Отже в рамках даної статті буде здійснено ілюстрацію наукового підходу до розуміння державної безпеки крізь аналіз таких концепту, як *державність*. Адже з наукових позицій постає потреба у тому, щоб показати і дослідити

конкретний взаємозв'язок між державою, державністю та державотворенням в контексті формування державної безпекової політики.

Завданнями статті виступають:

- 1) сформулювати поняття державності та його основні ознаки;
- 2) надати основні напрями державної безпекової політики в контексті її кореляції із концепцією державності.

Виклад основного матеріалу

Сучасна наукова література, присвячена аналізу визначених нами вище питань, включає презентацію широкого спектра як наукових, так і публіцистичних підходів до розуміння державності та державотворення.

У рамках наукових досліджень почасти ігноруються маститі твори українських націоналістів, в яких достатньо повно і чітко викладено авторські концепції:

- 1) *державності* (Д. Донцов [1], Ю. Липа [2], В. Липинський [3]);
- 2) *національної ідентичності* (М. Грушевський [4], Є. Маланюк [5], О. Сімків [6], У. Самчук [7]);
- 3) *державотворення* (М. Міхновського [8], П. Скоропадського [9], П. Юркевича [10]).

Акцентовано з позицій синтезу проблематика сучасної державності виділяється в авторських оригінальних публікаціях В. Ліпкана [11], Л. Костенко [12], О. Пахльовської [13], Ю. Щербака [14], а також колективних працях [15].

Українські автори, дуже часто вишикують і послуговуються статтям російською мовою, тож і цитують російських дослідників, применшуючи та тиражуючи за влучним виразом професора В. Ліпкана «освітне малоросійство». Зокрема, одним із прикладів редукціоністського підходу виступає стаття О. Жарія, щодо генезису законодавчого терміна «*державна безпека*», в якій автор ігнорує історико-правові та політико-правові національні дослідження, утім здійснюється аналіз російських авторів, їх позицій, і висновується: «Перші наукові напрацювання щодо державної безпеки, закладені в колишньому СРСР, були продовжені на пострадянському просторі, насамперед у Російській Федерації» [16, с. 19].

Здебільшого у правовій літературі акцент робиться на виділенні державної безпеки із національної, а в рамках політологічних досліджень – питання державотворення корелюють із питаннями націо- та етногенезу (І. Курас, Ю. Левенець, М. Михальченко, Л. Нагорна, М. Панчук, Ю. Римаренко). Також превалюють компаративні дослідження, в яких, виходячи з аналізу форм держави, висновується про зміст державної безпекової політики (київська школа права – Ю. Тихомиров, С. Гусарев, В. Копейчиков, О. Кресін).

Щодо класичних теорій держави та права, вагомими можуть виступати концепції Т. Гоббса, Г. Гроція, Дж. Локка та Ж.Ж. Руссо, які акцентують увагу на соціальному контракті та легітимності влади. Більше складним є розуміння Т. Гобсом держави в якості Левіафана, де автор фактично нівелює підходи до спрощеного розуміння держави в якості політико-територіальної одиниці громадянського суспільства. Гоббс чітко визначав, що метою держави виступає головним чином забезпечення безпеки, а кінцевою причиною, метою та наміром людей є піклування про самозбереження [17].

Однак, сучасні підходи доповнюють ці теорії новими елементами, зокрема, роллю національної ідентичності та сакралізації державних інститутів. Ускладнення організму держави відбувається на тлі масштабування спрощеного підходу до її розуміння, що значним чином впливає і на зміст безпекової політики і безпосередньо на процеси забезпечення державної безпеки. Непродумані міграційні процеси, вакцинація, декарбонізація, незрозумілі напрями впливу транснаціональних організацій та окремих акторів на політику окремих держав, формування умов для активізації механізмів фактичної дестабілізації внутрішньої

безпеки, насадження науково необґрунтованих кліматичних теорій, спроби ліквідації національних валют із синхронним запровадженням централізованих криптовалют на платформах блокчейн тощо – стали наслідком розмиття ролі держави, певної десакарлізації її інститутів, розмиття її визначальної ролі в якості безпекового оберіга. Це не могло не вплинути і на розуміння важливості процесів поступального розвитку державності і відповідно на державну безпеку.

В окремих дослідженнях постульована синонімічність понять держави і державності презентується як самоочевидна річ, тим самим лишаючи сучасних дослідників і молоде покоління задуматися щодо справжньої природи і багатоаспектності та багатофункціональності інституційної системи. Тож саме за таких умов редукціонізму, автор вбачає додатковий стимул щодо дослідження справжньої природи державності, пізнання складності та системності даних процесів з подальшим виходом на формування адекватної сучасності та *сучасному образу держави* (за Ю. Оборотовим [18]), політики державної безпеки України.

Піднесення лібертаріанських ідей (різноманітних концепцій неолібералізму і ліберального інтернаціоналізму), упровадження та тиражування ідей людиноцентризму в контексті розвитку антропології права стали рушійною силою для визнання людини визначальною та найвищою соціальною цінністю.

Однак подальший вектор наукових досліджень та взагалі масив наукових досліджень було зміщено саме і лише в цей бік, в якому фактично державі відводиться другорядна роль, яку окремі представники адміністративного права, зокрема В. Аверьянов, О. Андрійко, В. Колпаков умістили в концепцію адміністративних послуг, перетворивши і надавши наукову аргументацію щодо сервісних функцій держави і трансформацію держави в обслуговування та лакея інтересів людини і суспільства, позбавленої власного змісту та екзистенції.

За таких умов було порушено онтогенетичний зв'язок і органічний баланс, в якому держава, суспільство і людина становлять триєдиний організм – тринитарну єдність, на якій ідеї трійці в християнстві. Більше того, з позицій безпекознавчого підходу такі наукові дослідження утворили достатні умови для наукового обґрунтування в рамках окремих наукових концепцій заперечення права держави на легітимне насильство і як наслідок до порушення державного суверенітету і державної безпеки. Це, з-поміж багатьох інших причин, стало базою безпорадності нашої держави перед майбутніми реальними загрозами: війною, сепаратизмом, регіоналізмом, колабораціонізмом. Було зруйновано уявлення про державу як вирішального і головного суб'єкта правовідносин, особливо у безпековій сфері.

Тут доречно згадати вчення Аристотеля про державні перевороти, яке змістовно викладено в книзі 5 роботи «Політика» [19, с. 129–164]. Зокрема, Аристотель стверджував про те, що в демократичних державах імовірність державного перевороту є меншою, ніж в олігархіях. Як бачимо, дана теза виявилася помилковою: Аристотель помилявся щодо ототожнення понять рівноправності, рівності та справедливості. Однак дану думку є важливою з огляду на те, що державна безпека вже за таких часів вважалася ключовим інструментом збереження не лише свобод і благ людини, а й влади, якою володіла політична еліта і потім розповсюджувала її як зсередини, так і ззовні.

Монархічні і національні еліти за такого підходу поступово замінюються на еліти фінансові, а згодом це, з високою долею імовірності, може призвести до реалізації концепції космополітизму, формування світового уряду. Бо за відсутності національних держав і національної ідентичності, за задумом творців «нового світового порядку», відпадатимуть національні конфлікти і, начебто, зникнуть причини для війн.

Ось чому, наукові концепції, особливо в рамках правових наук, мають проходити обов'язкову експертизу, відповідний фаховий безпекознавчий аналіз із позицій їхнього впливу на реалізацію стратегії держави. Адже в контексті стратегічного прогнозування, сервісні концепції, концепція публічного адміністрування, концепція надання адміністративних послуг тощо певною мірою сприяли не лише свободі людини, а й передусім утвердженню індивідуалізму, поза якого великі корпорації отримують безмежні можливості щодо встановлення світового панування. І на цьому шляху, розвиток концепції національної ідентичності, національної державності і відповідно формування адекватної сучасним загрозам політики державної безпеки виступають наріжним постулатами, над якими мають працювати науковці правники і політологи.

Початок агресивної війни має чимало причин, які розглядаються як в рамках різних наук, так і в рамках різних галузей права. Однак в контексті нашого дослідження виділимо *інституційний аспект* – становлення державності, її реалізація, і напрями трансформації державності через два роки війни.

Узвичаєно під **державністю** розуміють специфічну ознаку державно-політичної організації суспільства. Термін в право- і державознавстві характеризується багатозначністю і вживається:

- а) як синонім держави в цілому чи держави відповідного історичного типу (феодална держава, буржуазна держава тощо);
- б) для характеристики системи (механізму) політичної організації суспільства;
- в) з метою визначення ступеня розвитку системи органів держави (державного апарату).

Автори колективної монографії з питань цивілізаційної ідентичності відзначають, що **державність** – як політико-юридично організована форма суспільства включає в себе: 1) державно-правові організації та інститути; 2) національно-державну ідею («спільну справу»); 3) практику її реалізації; 4) принципи відносин держави і: а) людини; б) суспільства; в) світового співтовариства. Українській цивілізації притаманні мобілізаційно-модернізаційний алгоритм соціального розвитку й особливий культурний код як сукупність колективно-несвідомих образів, цінностей і установок. Адже державність, будучи «політичним обручем», що стягує гетерогенний соціокультурний простір, задає єдиний у ній нормативно-ціннісний порядок (символічний універсум) [20, с. 70]. Базовими структурами цього коду виступають демократія і державність, соціоцентризм, що є культурними маркерами цивілізаційної ідентичності в Україні [20, с. 79].

На думку Ю. С. Шемшученка характер *державності* обумовлений обсягом суверенітету тієї або іншої держави. У незалежній Україні головними факторами суверенної держави є:

- 1) специфічні форми державної політичної організації суспільства (форми правління, державного устрою, організації державної влади і т. ін.);
- 2) державницька ідеологія і традиції;
- 3) державна мова;
- 4) державна символіка (герби, гімни, прапори) тощо. Ці фактори визначають політико-правовий зміст державності як засобу забезпечення суверенного розвитку України саме в якості держави [21].

Відзначимо, що визначення поняття «*державність*» відсутнє у деяких фахових довідкових джерелах [22–23], що актуалізує потребу в його інституціоналізації, подолання, врешті-решт, за В. Липинським, «хвороби бездержавності».

Здійснений нами аналіз історіографічних джерел дозволяє виділити характерні декілька підходів до формування **причин утворення державності**.

Одна група авторів стверджує щодо необхідності початкового утворення держави як системи, в якій нація

реалізовуватиме ідею державності, плекатиме власні традиції, розвиватиме державну мову тощо [24–25]. Одним із яскравих представників даного підходу був В. Липинський.

Інша група дослідників здійснюють акцент на формуванні нації, націоналізму, плеканні національної ідеї, яка має трансформуватися на державницьку ідею і бути реалізованою у вигляді державності, тобто формуванні національної держави. Яскравим представником такої ідеї виступав Д. Донцов [26–27], котрий розвивав громадські ідеї М. Драгоманова [28].

Існують й інтегральні концепції, які пов'язують розвиток державності саме із одночасним і паралельним синхронізованим процесом розвитку державної нації, нації-держави за Д. Дюгі, національної ідеї та ідеї державності [29].

Виділимо також і ті підходи, за яких процеси державотворення корелюють із цивілізаційною ідентичністю, яка своєю чергою, зумовлена траєкторією вибору світової релігії [30]. У першому осьовому часі державність консолідується силою, законом і вірою, втілюваних в інститутах верховної влади, суду і церкви [15, с. 121].

Дані теоретичні питання мають нині велике значення, коли вирішується доля не лише майбутньої Української держави, а й доля державності взагалі:

- 1) з одного боку йдеться про збереження держави, тобто такої політико-територіальної організації громадянського суспільства, яка характеризується формою правління, формою територіального устрою і політико-правовим режимом. Відтак в рамках даної концепції ключовою виступає *ідея* відновлення територіальної цілісності в межах синтезу: офіційно визнаних державних кордонів і офіційно визнаних та ідентифікованих українцями територіях, тобто не передбачається не лише територіальних поступок, а й ставиться питання про реінтеграцію, тобто повернення шляхом приєднання історично населених українцями земель;

- 2) доля державності передбачає збереження нації, збереження національної ідентичності та української мови, культури і державницької ідеології серед української нації і на тих територіях, які контролює українська влада. В рамках даного підходу не йдеться про відмову від тимчасово окупованих територій і тих територій, на яких компактно історично проживають українці [31], утім наголос робиться на пріоритеті збереження української нації як носія державності, який здатен у стратегічній перспективі до вирішення стратегічних завдань.

Таким чином формуємо **екзистенційний парадокс**, який має вирішити українська влада або українські еліти: відновлення територіальної цілісності тобто збереження єдності території будь-якою ціною і будь-якими засобами **або** збереження української нації, носіїв ідеї державності та її провідників для подальшої будови національної держави українського народу.

На думку В. Липкани питання збереження української національної ідентичності і національної державності є нині не лише стратегічним національним інтересом нашої країни, а й становить інтегральний показник розвитку республіканської форми правління, потенціалу демократичного режиму, стратегічних можливостей та дієвості реальних механізмів захисту прав і свобод в усьому цивілізованому суспільстві, адже зараз вирішується не лише доля Української Держави [32], а й усього цивілізованого людства, міжнародних відносин, заснованих на правилах.

У межах даної теми відмітимо і ще на одне: у науковій літературі, особливо правничій, питання *колабораціонізму* розглядаються недостатньо. Можемо твердити про значні зсуви в національній ідентифікації довкола ідеї української державності, української мови, української історії, культури, традицій та самобутності. Однак втрачає території через свідому і задалегідь сплановану співпрацю

із окупаційними адміністраціями, свідоме залишення значної кількості населення на окупованих територіях, передача ворогу координат місць дислокації особового складу сил оборони України, а також об'єктів стратегічної інфраструктури – свідчить про формування нового явища в контексті еволюції української державності – *колабораціонізм*.

Справжня державність передбачає не лише єдність і неподільність території, а й духовну та ментальну єдність українців (українства у більш широкому аспекті), які проживають як на території України, так і на історично населених українцями територіях інших країн і реалізують своє природне, культурне, історичне та релігійне право на самовизначення. Про це дуже влучно писав М. Грушевський у своїй відомій праці «Хто такі українці і чого вони хочуть», відзначаючи, держава без національної ідентичності є лише формальним апаратом влади, який не здатен забезпечити довготривалу стабільність [33].

Визначальною ознакою виступає *ідея державності*, адже, прикладом, більшість колаборантів заперечували державність України. Вони жили на території України, пили, їли і дихали повітрям на українській землі, але вони ментально і духовно, навіть релігійно та історично не асоціювали себе із українством та Українською Державою. Через це співвідношення критерію «землі та нації» дедалі більше увиразнюватиметься особливо, якщо війна набуде тривалого та затяжного характеру на виснаження.

У рамках *ідеї державності* локальні та регіональні цивілізації вибудовуються не стільки за територіальною ознакою, скільки за ментальною та духовною, історичною та релігійною. Мислення категоріями «територій» тяжіє до імперськості, людиноцентричний світогляд – мислення інтересами людини, *націодержави* – відбиває зміст та вектори розвитку сучасної держави в глобалізованому світі.

Переконані, що ідея державності чинить прямий вплив на правову систему, процеси правозастосування в різних областях України, врешті-решт – реалізацію безпекової політики, яка також вибудовується на власній парадигмальній ідеї.

Маємо власну історичну спадщину щодо вирішення цього питання, яке є актуальним і зараз в XXI столітті під час війни РФ проти нашої держави. Йдеться про формування національної еліти (націократії за М. Сціборським [34]), провідної верстви населення, яка має виробити і організувати реалізацію ідеї державності, причому, зважаючи на сучасний формат міжнародних відносин і стратегічну конфігурацію світової безпекової архітектури.

Так, свого часу один із фундаторів першої Української Держави – гетьман П. Скоропадський – приділив чимало уваги питанням формування національної еліти, розглядаючи її необхідною складовою частиною при творенні української державності [35]. Причому **основним завданням еліти була будова держави**, а решта питань, зокрема і на думку В. Липинського, в ієрархії та пріоритеті постають на іншому місці.

Консолідація українства навколо ідеї державності, організація ефективного функціонування соціально-політичної та економічної системи, ідеологія – це пріоритетні питання в контексті трансформації української державності на сучасному етапі. Згідно з даним підходом можемо припустити, що пріоритет на поверненні територій без реалізації означених вище заходів в стратегічній перспективі не створить умови для збалансованого співіснування українства та поступового розвитку Української Держави. Земля без народу для народу без землі – саме таке гасло буде реалізовано за умови пріоритетності повернення землі будь-якою ціною.

Перевага *концепції державності*, в якій акцент робитиметься на збереженні української нації як носіїв ідеї державності не применшує однак ідейної цінності консервативного інституціоналізму, згідно з яким першо-

черговим завданням для держави виступає відновлення територіальної цілісності. Утім, з позицій холізму – принцип філософії та науки, який полягає у визнанні якісної своєрідності та пріоритету цілого стосовно його частин [36, с. 381] в рамках концепції державності, цілісність виступає родовим поняттям. Тож акцент лише на «територіальну» цілісність є неповним, не відповідає принципу системності, адже цілісність нації, цілісність ментального простору, культурна та релігійна цілісність тощо – виступають важливим складовим родового поняття «цілісність», які неможна ігнорувати.

Свого часу ще колись М. Драгоманов наголошував на тому, що після того, як розвалилась держава римська, в різних країнах Європи складались окремі держави майже завше через військову перевагу певної національності над іншими. Тож, якщо сили немає, то слід помірковано ставитись до реалізації тактичних завдань, пам'ятаючи про стратегію.

У даному контексті корисно звернутись і до праці Дж. Нетла, в якій він виклав чотири аспекта релевантності держави, які є корисними для аналізу державності [37].

1. **Державність як змінна величина.** Дж. Нетл стверджує, що поняття держави варто розглядати як змінну, яка відображає різні рівні централізації та організації влади у різних суспільствах, що дозволяє гнучко підходити до аналізу державотворчих процесів у різних історичних і культурних контекстах. Ось чому зациклення на поняттях «кордони 1991 роки», імпліцитно утворює дисонанс зі стратегічними інтересами держави, є не відповідним даній концепції, оскільки за умови перемоги, Україна може повернути свої землі, які були історично населені українцями, але які на були в межах «визнаних кордонів 1991 року».

2. **Формальність і неформальність влади.** Дж. Нетл підкреслює важливість розрізнення формальних і неформальних механізмів влади. В сучасному контексті це питання стало особливо актуальним, оскільки багато держав стикаються з викликами, пов'язаними з неформальними структурами впливу, які стали наслідками, з-поміж різних факторів, реалізації концепції децентралізації. З одного боку це – приватні військові корпорації. Один із прикладів: ПБК «Вагнер», окремими особами якої за попереднім зговором у 2023 році було здійснено спробу державного перевороту в Росії. Також можна згадати і про транснаціональні корпорації, зокрема, Blackrock, які чинять вплив на прийняття тих чи інших рішень у власних інтересах, в тому числі максимізації збільшення виробництва та продажу зброї. Окремо доцільно говорити і про різноманітні «всесвітні» організації, які нав'язують власний порядок денний керівникам багатьох держав щодо напрямів державної політики у найбільш важливих сферах життєдіяльності.

3. **Інституційна автономія.** Дж. Нетл звертає увагу на необхідність оцінки рівня інституційної автономії держави, що визначає її здатність функціонувати незалежно від зовнішніх і внутрішніх впливів. Цей пункт безпосередньо пов'язаний із попереднім, оскільки інституційна система має характеризуватися відповідною інституційною автономією, має зберігатися принцип розподілу влад і здатність кожної гілки влади зберігати самостійність і перебувати поза впливом інших гілок.

4. **Ідеологічна складова.** Останній аспект стосується ролі ідеології у формуванні державності. Дж. Нетл зазначає, що ідеологія є не лише способом легітимізації влади, але й важливим інструментом консолідації нації. Як стверджує Джон Нетл, «держава, яка не спирається на міцний ідеологічний фундамент, не може ефективно функціонувати в умовах глобальних викликів» [37, с. 565]. І на цьому напрямі для української влади постає методологічне та концептуальне завдання щодо формування національної ідеології повоєнної України. Чи буде Українська

держава національною державою українського народу, чи перетвориться вона на багатонаціональну державу на засадах транспарентності – вирішуватимуть виборці, коли голосуватимуть на виборах. Утім очевидним стає той факт, що після війни на українців чекатиме наступний складний процес: цивілізаційний вибір, зумовлений процесами становлення цивілізаційної ідентичності, самоідентифікації.

Таким чином дані чотири компоненти можна визначити в якості певних конструктивів моделі безпекової політики, вектори якої мають враховувати національну ідеологію, інституційну автономію, формальність влади, адаптивність у вигляді динамічності та змінюваності державності.

Здійснений аналіз інших іноземних джерел показує, що національна ідентичність часто розглядається як важливий чинник у процесах державотворення. У роботах Б. Андерсона про «уявні спільноти» [38] та Е. Геллнера про теорію націоналізму [39] пропонуються глибокий аналіз ролі ідентичності в процесі державотворення у ранньомодерних суспільствах, вони стали одними з найвпливовіших і найконтroversійніших варіантів наукового осмислення феномена нації та націоналізму. Однак акцент в них робився на зміні епох, трансформації людства при переході від однієї епохи до іншої, утім роль держави у цих процесах була певним чином мінімізована у дослідженнях.

Отже залишаються прогалини у вивченні взаємозв'язку між сакралізацією державних питань і державотворенням з одного боку, і стратегією державної безпеки – з іншого.

Сучасний стан суспільних відносин в Україні свідчить про невіршене стратегічне питання: зміст української державності на сучасному етапі із сучасним ресурсним потенціалом. Популізм, демагогія, мрії, сподівання на міжнародних партнерів, абсолютизація ролі права, применшення ролі сили, монархізм, м'яка українізація, русофонство [40] – все це вже було в Українській історії, і на жаль поки так і не призвело до повномасштабної і незворотної реалізації ідеології української державності.

Нинішня війна – це передусім виклик для української еліти до усвідомлення та формування векторів реалізації української державності. Яким шляхом піде влада: чи буде реалізовувати фрагментарну концепцію соборності як неподільності території, чи здійснить акцент на збереженні української нації як носіїв ідеї державності, української культури, цінностей – покаже час.

Висновки. Здійснений аналіз показав, що державність і державотворення тісно пов'язані з процесами фор-

мування національної ідентичності. У багатьох країнах національна ідентичність стала основою для легітимації держави, що підтверджують приклади з історії Європи та Азії.

Сакралізація державних питань відіграє ключову роль у формуванні національної єдності та підтримці легітимності влади. Виявлено, що сучасні концепції державності, які інтегрують елементи національної ідентичності та сакралізації, сприяють стабільності державних інституцій і їхній стійкості до внутрішніх та зовнішніх викликів.

Отримані результати свідчать про те, що національна ідентичність є невід'ємною частиною державотворення, а сакралізація держави може виступати як інструмент зміцнення національної єдності. Авторські висновки підкріплюються аргументованим скептицизмом щодо теорії Аристотеля про «державні заколоти» і підтримкою «теорії націоналізму» та «уявної спільноти» Андерсона та Геллнера, але також вносять нові елементи до розуміння сучасних концепцій державності. Вагомим підґрунтям стали роботи українських мислителів, які в різні часи ставили питання і про формування національної держави, і про розвиток організованого українського націоналізму.

У контексті сучасних викликів, проаналізована чотирьохаспектна теорія релевантності держави Дж. Нетла, висновки екстрапольована на предмет дослідження.

Співвідношення держави і державності, державотворення, національна ідентичність та сакралізація державних питань є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими елементами сучасного державного управління. Ці чинники мають вирішальне значення для розуміння сучасних процесів формування держав та їх стабільності.

Практичні рекомендації включають необхідність холистичного розуміння поняття цілісності, не обмежуючи його лише територіальним чинником. Внаслідок проведеного дослідження у статті формулюється дві основні концепції і відповідні вектори державної безпекової політики:

1) реалізація фрагментарної концепції соборності як цілісності та неподільності лише території як історичної Батьківщини українського народу, де історично існувала у 1991 році і була відновлена Українська Держава;

2) збереження автохтонної історичної української нації та українства в цілому як носіїв ідеї державності, української культури, цінностей, які здійснюють своє природне, культурне, історичне та релігійне право на самовизначення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Донцов Д. І. Геополітика. Харків : Фоліо, 2023. 604 с.
2. Липа Ю. Призначення України. Львів : Просвіта, 1992. 270 с.
3. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. *Філософська і соціологічна думка*. 1991. № 10. С. 63–83.
4. Грушевський М. Звідки пішло Українство і до чого воно йде. Київ : Друк-ня Акц. тов-ва «Петро Барський», 1917. 167 с.
5. Маланюк Є. Малоросійство. Київ : Український пріоритет, 2015. 48 с.
6. Сімків О. Українська ідентичність на зламі тисячоліть. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2008. Вип. 17. С. 484–486.
7. Самчук У. Нарід чи чернь? *Українське слово*. 1941. 9 листопада.
8. Міхновський М. Самостійна Україна. Промова. *Українська суспільно-політична думка в 20 столітті*. [Б.м.], 1983. Т. 1. С. 62–74.
9. Скоропадський П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918. Київ – Філадельфія, 1995. 493 с.
10. Юркевич П. Історія філософії права; філософія права; філософський щоденник / П. Юркевич. Вид. 2-ге. К.: Укр. світ, 2000. 756 с.
11. Ліпкан В. Політичні засади геостратегії сучасної Української Держави : монографія / В. А. Ліпкан. Одеса : Гельветика, 2024. 830 с.
12. Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або дефект головного дзеркала : лекція, прочитана в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» 1.XI.1999 р. *Національний університет «Києво-Могилянська академія»* : [сайт]. URL: <http://ekmail.ukma.edu.ua/handle/123456789/10273>.
13. Ave, Europa! Київ: Пульсари, 2008. 654 с.
14. Щербак Ю. Вбити імперію зла: Росія – вічний ворог України. Київ : Дух і Літера, 2023. 296 с.
15. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (кер.), Я. Калакура (наук. ред.), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.
16. Жарий О. К. Генезис законодавчого терміна «державна безпека». *Проблеми законності* : акад. зб. наук. пр. Харків, 2011. Вип. 116. С. 17–25.
17. Гоббс Т. Левіафан або Суть, будова і повноваження влади церковної і влади цивільної. Пер. з англ Київ : Дух і Літера, 2000. 606 с.
18. Оборотов Ю. М. Поняття «образ держави» та його різновиди в умовах глобалізації. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. 2003. Вип. 21. С. 7–12.

19. Арістотель. Політика. Київ, 2000. 239 с.
20. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.
21. Державність // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2 : Д – Й. 744 с.
22. Політологічний словник : навч. посібник для студентів вищ.навч. закл. : за ред. М.Ф. Головатого та О. В. Антонюка. Київ : МАУП, 2005. 792 с.
23. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н. М. [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. 779 с.
24. Ліпкан В. Політичні засади геостратегії сучасної Української Держави : монографія / В. А. Ліпкан. Одеса : Гельветика, 2024. 830 с.
25. Стецько Я. Без національної революції немає соціальної. *Ватра* : [сайт]. URL: <http://www.vatra.cc/nashi-klassyky/kyaroslav-stetsko-bez-natsionalnoyi-revolutsiyi-nemaye-sotsyalnoyi.html>.
26. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. Київ : Тов-во «Знання» України, 1991. 48 с.
27. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська державна ідея: проблеми формування, еволюції, реалізації. Київ : Альтернативи, 1997. 368 с.
28. Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську національну справу / [передм. І. Я. Франка ; післямова М. К. Залізняка]. [Відень] : Наклад і друк партійної друкарні, 1915. 121 с.
29. Салтовський О. І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя). Київ : ПАРАПАН, 2002. 396 с.
30. «Візантійщина»: візантійський цивілізаційний спадок у Центрально-Східній Європі / за ред. А. Домановського, О. Файди; уклад. М. Домановська. Харків: Майдан, 2018. 332 с.
31. Про історично населені українцями території Російської Федерації : указ Президента України від 22 січ. 2024 р. № 17/2024. Президент України : [сайт]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/172024-49513>.
32. Ліпкан В. Визначається не лише майбутня доля Української Держави. *Незалежний Медіа Форум* : [сайт]. URL: <https://uacenter.media/poland-and-ukraine-realities-and-prospects/131912-viznacha-t-sya-ne-lishe-maybutnya-dolya-ukra-ns-ko-derzhavi.html>.
33. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. Київ : Т-во «Знання» України, 1991. 240 с.
34. Сціборський М. Націократія. Тернопіль : ТОВ Видавництво «Крила», 2022. 168 с.
35. Папакін Г. В. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси. Київ, 2003. 282 с.
36. Сучасний словник з етики : *словник*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
37. Nettl J.P. 1968. The State as a Conceptual Variable // *World Politics*. Vol. 20, N. 4 (Jul., 1968), Pp. 559-592.
38. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ, 2001. 272 с.
39. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: Пер. з англ. К.: Таксон, 2003. 300 с.
40. Кралюк П. Павло Скоропадський – гетьман-українізатор, якого погубило русофонство. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30460976.html>